

הרב ישראל הלפרין

ירושלים

”בְּטֵבַעַת הָאָרוֹן יְהִי הַבַּדִּים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ”

א. נשא ליבי לנסות מעט להבין בחרדת קדש את ציווי נסתר זה, מדוע בארון נצטוונו להשאיר את הבדים, בשונה מבדי השלחן והמזבח.

ויש להקדים את המפורש בכמה מקומות בתורה ובנ”ך בחומרת נגיעה ואפילו ראייה בארון העדות.

כמו שמתבאר היטב בפרשת במדבר בעת נשיאת המשכן וכליו, שחלילה לבני לוי לעסוק בכיסוי הכלים שמא יגעו - ”וְכֹלֵה אֶהְרֶן וּבְנָיו לְכַסֹּת אֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת כָּל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנֹסֵעַ הַמִּחְנֶה וְאַחֲרֵי כֵן יָבֹאוּ בְנֵי קֹהֵת לְשֵׂאת וְלֹא יִגְעוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ” (במדבר ד, טו).

ואע”פ שהכהנים עסקו בכיסוי כל כלי הקודש, מכל מקום חומרה יתרה וחריפה קיימת בארון העדות¹ שנאמר עליו - ”וְלֹא יִגְעוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ”. וכן נאמר על הארון ”וְלֹא יָבֹאוּ לְרִאות כְּבָלֵעַ אֶת הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ”².

ומצאנו באנשי בית שמש - ”וַיֵּךְ בְּאֲנָשֵׁי בֵּית שָׁמֶשׁ כִּי רָאוּ בְּאָרוֹן ה'”. (שמואל ו, יט).

* כתובת לתגובות: srul.halperin@gmail.com

¹ גם בכיסוי רואים את חומרתו, שהוא מתכסה בפרוכת ”והורדו את פרכת המסך וכסו בה את ארון העדת”. ובעצם, הפרוכת גם בעמדה היא מסך (והסתרה) על הארון העדות, כפי המתבאר בפרשת פקודי פעמיים: ”וְשִׁמְתָה שֵׁם אֶת אָרוֹן הָעֵדוּת וְסִכֵּת עַל-הָאָרוֹן אֶת-הַפְּרֹכֶת” (שמות מ, ג) ”וְכֵן יָבִיאוּ אֶת-הָאָרוֹן אֶל-הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פְּרֹכֶת הַמָּסָךְ וַיִּסֹּף עַל אָרוֹן הָעֵדוּת כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה” (שם מ, כא). אכן בפרשת תרומה רואים עניין נוסף והוא הבדלה בין הקדש לבין קדש הקדשים - ”וְנִתְּתָה אֶת-הַפְּרֹכֶת תַּחַת הַקַּרְסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לְפָרְכֶת אֶת אָרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָה הַפְּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים” -] שמעתי ממו”ר הג”ר ליב מינצברג זצוק”ל].

אף הכרובים היו ”סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכְּפֹרֶת”. ועניינם הוא גם כעין מלאכים ושרפים כדכתיב בישעיה (ו, ב) ”שרפים עומדים ממעל לו” וכו'. כמו”כ מצאנו ש'הכרובים' שומרים את דרך עץ החיים (בראשית ג, כד).
² ראה רמב”ן. ועיין שם ברש”י שפירש ”לכסות את הקדש - הארון והמזבח. ואת כל כלי הקדש - המנורה וכלי שרת”. אך קשה לומר שמזבח נכלל גם כן בתואר 'קדש', וכן משמע מהמשך ”וְלֹא יָבֹאוּ לְרִאות כְּבָלֵעַ אֶת הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ” דהוא ודאי רק על הארון כדכתיב לפני כן ”בגשתם את קדש הקדשים”. וכן הוא הסברא דהוא ארון ה' וכדכתיב ”וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדִבַּרְתִּי אֵתְךָ מֵעַל הַכְּפֹרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים אֲשֶׁר עַל אָרוֹן הָעֵדוּת” (שמות כה, כב. וכן יעו”ב במדבר ז, פט).

אכן במדרש רבה (ד, יט) הלשון הוא: ”לכסות את הקדש - זה ארון. ואת כל כלי הקדש - אלו שלחן ומנורה ושני מזבחות וכל כליהם”. על כן כתב בספר מנחת יהודה בשם מוהרא”ל (מובא בספר שערי אהרן) דטעות נפלה ברש”י.

אמנם ראיתי שכמה אחרונים טורחים למצוא פשט ברש”י מדוע נקרא המזבח 'קדש'. עיין ברש”י על המד”ר שהסביר זאת ע”פ המשנה סוף חגיגה דמזבחות הן כקרקע. והגראי”ל זצוק”ל ב'אילת השחר' הציג שהוא משום שהמזבח מקדש מה שעליו. ובחידושי ר' משולם דוד שליט”א אהרה על הפסוק ”והיה המזבח קדש קדשים” (שמות כט, לז).

ב. ונראה שהוא החטא של עֲזָא בנשיאת הארון המתוארת בספר שמואל:

”וַיָּבֵאוּ עַד-גֶּרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָא אֶל-אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֲזוּ בּוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבְּקָר: וַיִּחַר-אֵף ה' בְּעֵזָה וַיִּפְהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל-הַשָּׁל וַיָּמַת שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים” (שמואל ב, ט, ו - ז) ובדברי הימים:

וַיָּבֵאוּ עַד גֶּרֶן כִּידֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָא אֶת יָדוֹ לְאַחֹז אֶת הָאֲרוֹן כִּי שָׁמְטוּ הַבְּקָר: וַיִּחַר אֵף ה' בְּעֵזָא וַיִּפְהוּ עַל אֲשֶׁר שָׁלַח יָדוֹ עַל הָאֲרוֹן וַיָּמַת שָׁם לִפְנֵי אֱלֹהִים: (דברי הימים א, יג, י - יא)

והנה לא מבואר שום חטא מלבד "וַיֹּאחֲזוּ בּוֹ", "שָׁלַח יָדוֹ עַל הָאֲרוֹן", ואם כן סומך הכתוב שנבין ב'מעשה' זה את החטא הנורא ואת אשר הכה ה' בעזא. וחכמינו ז"ל במסכת סוטה (לה.) ביארו את החטא ש"אמר לו הקב"ה: עוזא, נושאיו נשא, עצמו לא כל שכן?". [וכן יעויין שם "רבי יוחנן ור"א: חד אמר על עסקי שלו, וחד אמר שעשה צרכיו בפניו"].

אכן על הפסוק "וַיִּרְכְּבוּ אֶת-אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל-עֵגְלָה חֲדָשָׁה" כתב רש"י: "טעה בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו (במדבר ז, ט), ולפי שאמר (תהלים קיט, נד): זמירות היו לי חקיך בבית מגורי, נענש לבא לידי כך, ומת עוזא על ידו, לפיכך כשהביאו מבית עובד, הביאו בכתף, שנאמר (בדברי הימים א, טו, יב יג): ויאמר להם אתם ראשי האבות ללוים התקדשו אתם ואחיכם והעליתם את ארון וגו', כי למבראשונה לא אתם פרץ ה' אלהינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט".

ג. אמנם לפי המתבאר יש להוסיף, שהחטא לא הסתיים רק בנשיאתו על ידי העגלה, אלא קיבל ביטוי חריף ומשמעותי כאשר שלח עֲזָא את ידו ואחז ב'ארון האלהים', וכפי שלמדנו שחומר נגיעה ב'קדש' - 'ארון העדות' - 'ארון האלהים', הוא מחייב מיתה כדכתיב במדבר "וְלֹא יִגְעוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ וּמִתּוֹ", ועֲזָא לא היה כהן [ואף לא לוי].

ומובן על פי זה, עומק החטא אשר משתלשל לאורך האירוע של העלאת הארון, שאינו רק רצף של חטאים שונים - נשיאה בעגלה, ושלא נשא ק"ו. אלא, שהנשיאה בעגלה ללא הבדים, הוא החטא שיתבטא בחריפות כאשר ישלח עֲזָא את ידו אל ארון - האלוהים.

ד. ואחר כך בתיקון הדבר כאשר הכין דוד מקום לארון ה' והחל "לְהַעֲלוֹת אֶת אֲרוֹן ה' אֶל מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר הֵכִין לוֹ", אזי מורה דוד לתקן:

”וַיֹּאמֶר לָהֶם אַתֶּם רְאֵשֵׁי הָאָבוֹת לְלוֹיִם הַתְּקַדְּשׁוּ אֶתְּם וְאַחִיכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת אֲרוֹן ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַכִּינּוֹתֵי לוֹ: כִּי לְמִבְרָאשׁוֹנָה לֹא אֶתְּם פָּרַץ ה' אֱלֹהֵינוּ בָּנוּ כִּי לֹא דִרְשָׁנָהוּ כַּמִּשְׁפָּט: וַיִּתְקַדְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְהַעֲלוֹת אֶת אֲרוֹן ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּשְׂאוּ בְּנֵי הַלְוִיִּם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר עָזָה מֹשֶׁה כְּדָבַר ה' בְּכַתְּפֵם בְּמִטּוֹת עֲלֵיהֶם:” (דברי הימים א, טו יב - טז)

הנה תוקן בזה החטא - שנשאוהו בכתף ובמוטות עליהם - היינו הבדים. ולא כפי שהיה ב'פרץ עֲזָא' שם (עיין ברלב"ג בשמואל שם שמבואר שחטאו בכמה דברים - שאין ראוי לשאת את ארון ה' כי אם בכתף, ושעוזא לא היה לוי, ושלא נשאוהו במוטות).

ה. ועל פי זה, מבואר מחדש מצוות - "בְּטִבְעַת הָאָרֶן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ", שהוא הרחקה והבדלה, מתוקף הקדושה של ארון העדות - ארון האלהים. שכאשר יבואו לקחתו או לשאתו [כפי שגם יקרה לדורות שהארון יצא לפנייהם במלחמה], או נצטרך להזיזו ולסדר כלי הקדש וכדו', לא יבואו לגעת בו אלא במוטות.

אחר כתיבת הדברים ראיתי שהחזקוני על אתר מונה כמה טעמים, ובתוכם טעם זהה לנאמר כאן³: "מחמת קדושתו לא רצה הקב"ה שימששו בו להסיר הבדים ולהכניסם בטבעות". עיין שם בעוד כמה טעמים לפי הפשט⁴.

ואגב טעם זה, האירה לנו מחדש הבנה בחטא אשר גרם ל'פרץ עֲזָה'.

³ ובאוצר מפרשי המקרא הביאו כן גם מהבכור שור.
⁴ וכן יעויין בספר החינוך מצווה צו. ובמשך חכמה כאן.